

УДК 343.14(575)

Пономаренко Алла Василівна,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
ДНДІ МВС України,
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-6271-4485

ВИЗНАННЯ ДОКАЗІВ НЕДОПУСТИМИМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: ДОСВІД КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Стаття присвячена порівняльно-правовому аналізу деяких норм кримінально-процесуального законодавства країн Центральної Азії, що стосуються визнання доказів недопустимими у кримінальному процесі. Виявлено деякі особливості, переваги і недоліки норм кримінально-процесуального законодавства зазначених країн. Аргументується необхідність упровадження до КПК України деяких положень, зокрема щодо надання клопотань про визнання доказів недопустимими на будь-якій стадії досудового розслідування та на стадії судового розгляду; відмови від інституту понять на користь більш сучасних технічних засобів фіксації слідчих дій тощо.

Ключові слова: недопустимі докази, суттєві порушення, судовий розгляд, виключення доказів, клопотання сторін.

У теорії кримінального процесу та правозастосовній практиці зарубіжних країн проблеми визнання доказів недопустимими вирішуються неоднозначно. Враховуючи політичний пріоритет реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства в країнах Центральної Азії, виникає необхідність у дослідженні кримінальних процесуальних норм, якими регулюється інститут допустимості доказів у зазначених країнах, з метою використання позитивного досвіду та побудови ефективних моделей правового регулювання у вітчизняній правовій системі.

Проблеми доказів і доказування у кримінальному процесі знайшли своє відображення у дослідженнях киргизьких науковців М.Ж. Баялієва, Т.А. Дуйшенбієва, Ж.М. Джумалієвої, К.А. Ісаєвої, О.Д. Кім, А.А. Коомбаєва, К.Д. Сманова, В.Ш. Табалдієвої, Р.М. Халілова та інших. У Республіці Казахстан зазначеною проблематикою займалися З.О. Ашітов, Е.О. Алауханов, Є.І. Каіржанов, Т.Є. Сарсенбаєв, К.І. Нуржаубаєва, С.Т. Тинибеков та інші. Серед узбецьких робіт, присвячених цій тематиці досліджень, відзначено праці Г.М. Абдумаджітова, К. Абдрасулової, Ф.М. Мухітдінова, Ю. Рахімова, М.Х. Рустамбаєва, Б. Саламова, Г. Туляганової та інших. Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень зарубіжних учених, українськими вченими-процесуалістами приділено недостатньо уваги досвіду країн Центральної Азії, які мають схожу з Україною

правову систему щодо визнання доказів недопустимими у кримінальному процесі. Це й зумовило вибір теми наукової статті, визначило її основні напрями.

Мета статті полягає у вивченні положень кримінально-процесуального законодавства країн Центральної Азії з питань визнання доказів недопустимими, а також обґрунтування доцільності імплементації відповідного досвіду у вітчизняний кримінальний процес.

Дослідження кримінально-процесуального законодавства країн Центральної Азії (Казахстан, Узбекистан, Киргизька Республіка, Туркменістан, Таджикистан) свідчить, що у зазначених країнах порядок визнання доказів недопустимими має певні особливості, які є відображенням рівня розвитку їх правової системи.

Одним із пріоритетних завдань кримінального процесу Республіки Казахстан є захист особи від необґрунтованого обвинувачення, засудження, обмеження її прав і свобод. З прийняттям у 2014 році Кримінально-процесуального кодексу Республіки Казахстан (далі – КПК РК) [1] змінено підходи до аналізу й оцінки процедури доказування у кримінальному процесі. Основна Концепція кримінально-процесуального доказування спрямована на подолання обвинувального ухилу при збиранні доказів, вирівнювання асиметрії повноважень органів досудового розслідування і адвокатів-захисників при встановленні, дослідженні та оцінці обставин кримінальної справи, повну реалізацію принципу рівноправності і змагальності сторін у стадії розслідування, переосмислення процесуальної форми доказування в контексті його деформалізації [2].

Правове регулювання питань стосовно допустимості та недопустимості доказів здійснюється відповідно до положень КПК РК, а також нормативної постанови Верховного Суду Республіки Казахстан (далі – Нормативна постанова ВС) від 20 квітня 2006 року № 4 “Про деякі питання оцінки доказів у кримінальних справах” [3].

Спільним для законодавства України та Республіки Казахстан в аспекті інституту недопустимості доказів є критерії порушення процесуальної форми та конституційних прав і свобод особи.

Згідно із вимогами ст. 112 КПК РК, фактичні дані, отримані з порушеннями вимог цього кодексу, які шляхом позбавлення або обмеження гарантованих законом прав учасників процесу або порушенням інших правил кримінального процесу при досудовому розслідуванні або судовому розгляді справи вплинули або могли вплинути на достовірність отриманих фактичних даних визнаються недопустимими доказами. Такі докази не можуть бути основою обвинувачення, а також використовуватися при доведенні будь-яких обставин, які підлягають доказуванню у кримінальній справі.

Розглядаючи питання визнання доказів недопустимими, Г.Т. Рахимжанова вказує на недолік п. 5 ст. 112 КПК РК, у якому визначено, що фактичні дані повинні бути визнані недопустимими доказами, якщо вони отримані із суттєвим порушенням порядку проведення процесуальних дій. Як зазначає авторка, в КПК РК не надається визначення поняття “істотні порушення порядку проведення процесуальної дії” [4, с. 85]. Така ситуація призводить до того, що казахські суди в одних випадках визнають конкретне порушення кримінально-процесуального закону істотним, а в інших – ні. У зв’язку з цим авторка вказує на необхідність поділу процесуальних порушень при доказуванні на істотні та неістотні порушення,

які незалежно від виду порушення повинні бути надані до суду. Така позиція кореспондується з п. 4 Нормативної постанови ВС, в якому зазначається, що суд у кожному випадку має з'ясувати, в чому конкретно виразилося допущене порушення. Суд не повинен допускати випадків необґрунтованого виключення допустимих доказів із матеріалів справи, а також досліджувати в судовому засіданні недопустимі докази [3].

На переконання Г.Т. Рахимжанової, якщо в результаті проведення процесуальної дії усунуто сумнів щодо достовірності відомостей, то тим самим усунуто (нейтралізовано) порушення порядку проведення процесуальної дії, воно є юридично не існуючим. Нейтралізація (усунення) сумніву щодо достовірності відомостей призводить до відновлення порушеної процесуальної форми, і тому такий доказ не слід розглядати як отриманий з порушенням закону [4, с. 88].

На відміну від Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), КПК РК передбачає вирішення питання недопустимості доказів або їх обмеженого використання у кримінальному процесі на стадії досудового розслідування. Ці питання вирішує не лише суд, а й орган дізнання, дізнавач, слідчий, прокурор. Підставою для їх вирішення є клопотання сторін або власна ініціатива. Натомість за кримінальним процесуальним законодавством України, питання стосовно визнання доказів недопустимими вирішується лише судом (ст. 89 КПК України). Стосовно слідчого, прокурора, слідчого судді щодо визнання доказів недопустимими то український законодавець наділив зазначених суб'єктів лише правом оцінки кожного доказу з точки зору їх допустимості (ст. 94 КПК України).

На стадії судового розгляду у кримінальному процесі Республіки Казахстан суд має право визнати доказ недопустимим як за власною ініціативою, так і за клопотанням сторін. При цьому, як зазначено у Нормативній постанові ВС, клопотання учасника процесу про визнання доказу недопустимим і його виключення з матеріалів справи може бути заявлено на будь-якій стадії судового розгляду. Якщо клопотання про визнання доказів недопустимими заявлене під час попереднього слухання справи або судового слідства, то суд, дослідивши і оцінивши докази, які оскаржуються, має мотивувати своє рішення у вирокі або постанові. Якщо клопотання заявлено під час судового слідства і немає необхідності в проведенні додаткової перевірки доказів, які оскаржуються, то суд ухвалює постанову з цього питання у нарадчій кімнаті [3].

За законодавством Республіки Казахстан суд не уповноважений збирати додаткові докази винуватості або невинуватості підсудного, усунути прогалини досудового розслідування. Суд перевіряє докази, надані сторонами в межах пред'явленого обвинувачення.

Отже, проаналізувавши інститут визнання доказів недопустимими в КПК РК, можна виокремити як спільні, так і відмінні риси з українським законодавством. Вважаємо, що у вітчизняний кримінальний процес доцільно впровадити практику визнання доказів недопустимими на стадії досудового розслідування.

У Республіці Узбекистан особлива увага приділяється реформуванню судово-правової системи країни відповідно до сучасних демократичних стандартів. З метою вироблення і реалізації кардинально нових пріоритетів удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства, з урахуванням

сучасних міжнародних стандартів і передових зарубіжних практик, а також відповідно до Стратегії дій з п'яти пріоритетних напрямів розвитку Республіки Узбекистан у 2017–2021 роках, постановою Президента Республіки Узбекистан від 14 травня 2018 р. № ПП-372 “Про заходи щодо кардинального вдосконалення системи кримінального і кримінально-процесуального законодавства” затверджено Концепцію вдосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства Республіки Узбекистан [5].

До основних позитивних результатів удосконалення кримінально-процесуального законодавства Республіки Узбекистан, що стосуються інституту недопустимості доказів, слід віднести доповнення у 2018 році Кримінально-процесуального кодексу Республіки Узбекистан (далі – КПК РУ) статтею 95-1, у якій закріплені правила недопустимості доказів. Згідно з положенням ч. 1 зазначеної статті, фактичні дані визнаються недопустимими доказами, якщо вони отримані незаконними методами або шляхом позбавлення або обмеження гарантованих законом прав учасників кримінального процесу [6].

Закріплюючи підстави визнання доказів недопустимими, узбецький законодавець закріпив одну з таких підстав, яка відсутня в КПК України та інших країнах пострадянського простору, а саме: фактичні дані, отримані зі свідчень потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого, підсудного під час дізнання, попереднього слідства, які у подальшому не підтвердженні сукупністю наявних доказів у суді (п. 6 ст. 95-1 КПК РУ) [6].

У кримінальному процесі Республіки Узбекистан питання щодо недопустимості використання фактичних даних як доказів вирішується посадовою особою органу, що здійснює дослідчу перевірку, дізнавачем, слідчим, прокурором або судом за власною ініціативою або за клопотанням учасників процесу (ч. 2 ст. 95-1 КПК РУ).

На вимогу п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду Республіки Узбекистан від 24 серпня 2018 р. № 24 “Про деякі питання застосування норм кримінально-процесуального закону про допустимість доказів” [7] органи дізнання, попереднього слідства і суди під час вирішення питання про недопустимість доказів мають враховувати, що окремі докази, визнані недопустимими через порушення вимог закону при їх отриманні, можуть бути використані у доказуванні після проведення відповідних процесуальних дій з дотриманням вимог, встановлених законом.

Водночас Верховний Суд Республіки Узбекистан наголошує, що існують докази, які в разі визнання їх недійсними, за своєю юридичною природою не можуть бути відновлені (наприклад, повторний допит потерпілого, свідка без його згоди у випадках, коли за законом потрібно його згоди, повторне пред'явлення для впізнання особи або предмета тощо), що позбавляє суб'єкта доказування права посылатися на цей доказ як такий, що підтверджує певну обставину у справі [7].

При визнанні доказу недопустимим, у зв'язку з порушення закону під час його отримання, дізнавач, слідчий, прокурор на стадії досудового провадження (глава 46 КПК РУ), а суд першої інстанції під час судового слідства повинен винести постанову про виключення його із сукупності доказів, із зазначенням мотивів такого рішення [7].

Як бачимо, у кримінальному процесі Республіки Узбекистан, так само як і в Республіці Казахстан, вирішення питання щодо визнання доказів недопустимими

і виключення їх із сукупності доказів здійснюється посадовою особою органу, що здійснює дослідчу перевірку, дізнавачем, слідчим, прокурором як на стадії досудового провадження так і судом на судових стадіях кримінального процесу.

За наявності підстав для виключення зі справи недопустимих доказів, суд за клопотанням сторін або за власною ініціативою проводить попереднє слухання у кримінальній справі. Відповідно до ст. 405-6 КПК РУ, якщо стороною заявлене клопотання про виключення недопустимого доказу, суддя з'ясовує у іншої сторони, чи є у неї заперечення проти цього клопотання. При відсутності заперечень і наявності передбачених законом підстав для визнання доказу недопустимим суддя задовольняє клопотання.

Позитивним моментом хотілось би відзначити те, що згідно з вимогами узбецького кримінально-процесуального законодавства, клопотання про визнання доказів недопустимими може бути заявлено підозрюваним, обвинуваченим, підсудним, його захисником чи законним представником, а також потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками на будь-якій стадії досудового розслідування і в судовому засіданні.

Отже, на підставі викладеного можна зробити висновок про те, що в кримінально-процесуальному законодавстві Республіки Узбекистан інститут недопустимості доказів достатньо розроблений. На наш погляд, окремі положення доцільно адаптувати в кримінальне процесуальне законодавство України, зокрема щодо надання права учасникам кримінального провадження подавати клопотання про визнання доказів недопустимими на будь-якій стадії досудового розслідування та на стадії судового розгляду.

У Киргизькій Республіці правове регулювання питань стосовно недопустимості доказів здійснюється відповідно до положень Кримінально-процесуального кодексу Киргизької Республіки (далі – КПК КР), який вступив у дію з 01 січня 2019 р. [8]. Згідно з вимогами ч. 3 ст. 82 КПК КР відомості, отримані з порушенням вимог цього кодексу, є недопустимими доказами. У контексті зазначеного залишається незрозумілою позиція законодавця щодо порушення конституційних прав і свобод громадян, адже в КПК КР не міститься вказівки на те, що в разі порушення прав і свобод громадян доказ має бути визнаний недопустимим.

За киргизьким кримінально-процесуальним законодавством докази, отримані з порушенням закону, не мають юридичної сили і не можуть бути покладені в основу рішення у справі, а також використовуватися для доказування будь-яких обставин, які входять до предмета доказування. Перелік недопустимих доказів визначено у ч. 4 ст. 82 КПК КР [8].

Необхідно зазначити, що КПК КР дозволяє використовувати в процесі доказування науково-технічні засоби і визнає їх допустимими, якщо вони: не суперечить нормам і принципам КПК КР; науково обґрунтовані; забезпечують ефективність провадження у справі; безпечні для життя, здоров'я громадян, майна і навколишнього середовища (ст. 96 КПК КР) [8].

У контексті зазначеного хотілося б звернути увагу на те, що киргизький законодавець відмовився від інституту понять на користь більш сучасних технічних засобів фіксації слідчих дій. На переконання З.Д. Сидикової, аудіо- та відеофіксація дозволяє повністю відобразити слідчі дії, які можуть бути відтворені під час судового розгляду [9, с. 318–319].

Питання про недопустимість доказів на стадії досудового розслідування вирішується уповноваженою посадовою особою органу дізнання, слідчим, прокурором (ч. 5 ст. 82 КПК КР). Зазначені особи зобов'язані в кожному випадку з'ясувати, у чому полягає допущене порушення, і прийняти мотивоване рішення.

Характерною особливістю киргизького кримінально-процесуального законодавства є те, що в ньому регламентовано порядок виключення доказів. Вирішення цього питання здійснюється на стадії попереднього слухання. Відповідно до положення ст. 276 КПК КР сторони мають право заявляти клопотання про виключення будь-якого доказу з переліку доказів, які надаються до суду. У такому разі копія клопотання передається іншій стороні в день подання клопотання до суду.

При розгляді клопотання про виключення доказів, заявленого стороною захисту на тій підставі, що докази були отримані з порушенням вимог КПК КР, тягар спростування доводів, представлених стороною захисту, лежить на прокурорі. В інших випадках тягар доказування лежить на стороні, яка заявила відповідне клопотання (ч. 4 ст. 276 КПК КР).

Суддя, оцінивши доводи сторін, виносить мотивоване рішення про задоволення або про відмову у задоволенні клопотання про виключення доказів (ч. 5 ст. 276 КПК КР).

У разі прийняття рішення про виключення доказу, він втрачає юридичну силу і не може бути покладеним в основу вироку чи іншого судового рішення, а також досліджуватися і використовуватися під час судового розгляду. При цьому у постанові повинно бути вказано, який доказ виключається і якими матеріалами кримінальної справи обґрунтовується виключення цього доказу. Законодавцем наголошено, що такий доказ не може досліджуватися і оголошуватися в судовому засіданні й використовуватися в процесі доказування.

Таким чином, позитивними законодавчими новелами кримінально-процесуального законодавства Киргизької Республіки є відмова від інституту понять на користь більш сучасних технічних засобів фіксації слідчих дій; регламентація порядку виключення доказів на стадії попереднього слухання.

Має законодавче закріплення інститут недопустимості доказів і в Кримінально-процесуальному кодексі Республіки Таджикистан (далі – КПК РТ) [10]. На стадії попереднього розслідування питання щодо визнання доказів недопустимими та щодо їх виключення із матеріалів кримінальної справи регулюється ст. 88 (1) КПК РТ. Так, згідно з положенням ч. 1 зазначеної статті, докази визнаються недопустимими, якщо вони отримані з порушеннями вимог цього кодексу, шляхом позбавлення або обмеження гарантованих законом прав учасників кримінального процесу, порушенням порядку збору доказів або інших правил кримінального процесу при досудовому розслідуванні або судовому розгляді справи.

Виходячи із аналізу норм КПК Республіки Таджикистан, недопустимі докази не можуть бути покладені в основу обвинувачення і використовуватися при доказуванні будь-якої обставини, яка входить до предмету доказування.

Особливістю кримінально-процесуального законодавства Республіки Таджикистан є те, що у ньому міститься положення, згідно з яким фактичні дані про застосування щодо підозрюваного, обвинуваченого або підсудного тортур або жорстокого поводження підлягають перевірці та оцінці з погляду допустимості

їх показань як доказів, незалежно від наявності від них заяви або клопотання захисника (ч. 2 ст. 88 (1) КПК Республіки Таджикистан). Крім того, у ч. 3 ст. 88(1) КПК РТ зазначено, що при визнанні доказу недопустимим у зв'язку із застосуванням тортур або жорстокого поводження, дізнавач, слідчий, прокурор, суд, суддя в межах своєї компетенції вживають заходів щодо відповідальності осіб, які допустили їх застосування. На нашу думку, зазначені положення доцільно впровадити в КПК України.

Питання щодо недопустимості доказів, а також обмеження їх використання у кримінальному процесі вирішує дізнавач, слідчий, прокурор, суд, суддя за їх власною ініціативою або за клопотанням сторін. Вирішуючи це питання дізнавач, слідчий, прокурор, суд, суддя зобов'язані в кожному випадку з'ясувати, в чому конкретно виразилося допущене порушення, і прийняти мотивоване рішення.

Розглядаючи питання недопустимості доказів у кримінальному процесі Республіки Таджикистан, О.О. Парфьонов акцентує увагу на недосконалоості положень КПК РТ. Це обумовлено тим, що ст. 309 КПК РТ регламентує лише порядок дослідження доказів. Водночас КПК РТ не містить норми, яка б регламентувала порядок визнання доказів недопустимими і виключення їх із справи на стадії судового розгляду. У зв'язку з цим автор наполягає на необхідності закріплення в КПК РТ норми, яка б регламентувала процесуальний порядок визнання доказів недопустимими і форму прийнятого по ньому рішення [11, с. 162].

У Кримінально-процесуальному кодексі Республіки Туркменістан (далі – КПК РТ) [12] також регламентовано інститут недопустимості доказів. Відмовившись від пострадянського формалізму у доказуванні, туркменський законодавець обрав законодавчий підхід до визнання доказів, притаманний більшості західним правовим системам.

Згідно з положенням ч. 1 ст. 125 КПК РТ, фактичні дані визнаються недопустимими доказами, у разі їх отримання з порушеннями вимог цього кодексу, які шляхом позбавлення або обмеження гарантованих законом прав учасників процесу або порушення інших правил кримінального процесу при розслідуванні або під час судового розгляду справи вплинули або могли вплинути на достовірність отриманих фактичних даних.

Закріплюючи сім підстав визнання доказів недопустимими, у ч. 1 ст. 125 КПК РТ не передбачено такої підстави, як отримання доказів з істотним порушенням прав учасників процесу, зокрема: права підозрюваного і обвинуваченого на захист; передбачених КПК додаткових гарантій прав осіб, які не володіють мовою, якою ведеться судочинство.

Так само, як і в ч. 5 ст. 88 (1) КПК Республіки Таджикистан, у ч. 5 ст. 125 КПК Республіки Туркменістан міститься новаторське для пострадянського кримінального процесу положення, згідно з яким фактичні дані, отримані з застосуванням тортур, жорстокого поводження, насильства, погроз, обману чи інших, незаконних діянь тощо можуть бути використані як докази факту відповідних порушень і винуватості осіб, які їх допустили.

Розглядаючи особливості процесу доказування у кримінальному процесі Республіки Туркменістан, хотілось би звернути увагу на те, що згідно із вимогами ст. 132 КПК РТ доказування складається зі збирання, дослідження, оцінки і використання доказів. Як бачимо, на відміну від КПК України доказування не

включає перевірку, але водночас виокремлює дослідження і використання доказів.

Вирішення питання щодо недопустимості використання фактичних даних у якості доказів, а також можливості їх обмеженого використання при провадженні у кримінальній справі покладається на орган, який здійснює кримінальний процес за власною ініціативою або за клопотанням сторони (ч. 2 ст. 125 КПК РТ).

Характерною особливістю кримінально-процесуального законодавства Республіки Туркменістан є те, що на відміну від інших пострадянських країн збережено право суду збирати докази *ex officio*, а також досліджувати в ході судового слідства докази, зібрані під час попереднього розслідування. Беручи за основу принцип змагальності і відповідну йому двоелементну структуру судового слідства, законодавець не забув про активну роль суду (принцип матеріальної істини), у наслідок чого з'являється додатковий етап судового слідства, який стає триелементним, а саме: доказування зі сторони обвинувачення – доказування зі сторони захисту – дослідження доказів за ініціативою суду (ст. 389 КПК РТ). Як бачимо, кримінально-процесуальне законодавство Республіки Туркменістану, на відміну від українського, містить чітку позицію щодо ініціювання судом дослідження доказів. Натомість у КПК України питання щодо того, чи може суд бути ініціатором визнання доказів недопустимими, залишається дискусійним.

Отже, на підставі викладеного можна зробити висновок про те, що в країнах Центральної Азії порядок визнання доказів недопустимими у кримінальному процесі має певні особливості, які є відображенням рівня розвитку їх правової системи. При цьому, на наше переконання, окремі положення доцільно адаптувати в кримінальне процесуальне законодавство України, зокрема щодо: законодавчого закріплення порядку визнання доказів недопустимими або їх обмеженого використання у кримінальному процесі на стадії досудового розслідування (Республіка Казахстан); надання права учасникам кримінального провадження подавати клопотання про визнання доказів недопустимими на будь-якій стадії досудового розслідування та на стадії судового розгляду (Республіка Узбекистан); відмови від інституту понятих на користь більш сучасних технічних засобів фіксації слідчих дій та чіткої регламентації порядку виключення доказів (Киргизька Республіка); закріплення положення, згідно з яким фактичні дані, отримані із застосуванням тортур, жорстокого поводження, насильства, погроз, обману чи інших незаконних діянь тощо можуть бути використані як докази факту відповідних порушень і винуватості осіб, які їх допустили (Республіка Туркменістан).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан: Закон Республики Казахстан от 04 июля 2014 г. № 231-V. Юрист – Параграф Online: [сайт]. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852&doc_id2=31575852#activate_doc=2&pos=3;-98&pos2=8372;105 (дата звернення: 20.05.2021).

2. *Шайхаденов Р.Н.* Актуальные проблемы доказывания в стадии досудебного расследования. URL: <https://www.enu.kz/downloads/noyabr/shaihadenov-annotatsiya-rus.pdf> (дата звернення: 20.05.2021).

3. О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам: нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2006 г. № 4. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P06000004S> (дата звернення: 27.05.2021).

4. *Рахимжанова Г.Т.* Актуальные проблемы доказывания в уголовном судопроизводстве: дисс. ... магистра юрид. наук. Косшы, 2020. 125 с.

5. О мерах по кардинальному совершенствованию системы уголовного и уголовно-процессуального законодательства: постановление президента Республики Узбекистан от 14 мая 2018 г. № ПП-372. URL: <https://lex.uz/docs/3734183> (дата звернення: 27.05.2021).

6. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Узбекистан: утв. Законом Республики Узбекистан от 22 сентября 1994 г. № 2013-XII, с изм. в соответ. с Законом РУз от 04 марта 2019 г. № ЗРУ-526. URL: http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug_pr (дата звернення: 20.05.2021).

7. О некоторых вопросах применения норм уголовно-процессуального закона о допустимости доказательств: постановление Пленума Верховного Суда Республики Узбекистан от 24 августа 2018 г. № 24 URL: <https://lex.uz/docs/3896598> (дата звернення: 20.05.2021).

8. Уголовно-процессуальный кодекс Кыргызской Республики: введен в действие Законом Кыргызской Республики от 24 январ. 2017 г. № 10 с 1 январ. 2019 г.; с изм. и доп. по сост. на 06 апреля 2021 г. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111530> (дата звернення: 20.05.2021).

9. *Сыдыкова З.Д.* Вопросы информатизации уголовного судопроизводства Киргизской Республики в условиях внедрения цифровых технологий. URL: <http://oaji.net/articles/2020/3996-1603311720.pdf> (дата звернення: 27.05.2021).

10. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан: принят 03 декабря 2009 г. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30594304 (дата звернення: 27.05.2021).

11. *Парфенов А.А.* Проблемы недопустимости доказательств. Достижения, проблемы и перспективы развития уголовно-процессуального законодательства Республики Таджикистан: материалы международной научно-практической конференции. Душанбе: Ирфон, 2014. 283 с.

12. Уголовно-процессуальный кодекс Туркменистана: принят 18 апреля 2009 г. с изм. и доп. по сост. на 22 августа 2020 г. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31344376 (дата звернення: 27.05.2021).

REFERENCES

1. The Criminal Procedure Code of the Republic of Kazakhstan: Law of the Republic of Kazakhstan dated July 04, 2014 No 231-V. Lawyer – Paragraph. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575852&doc_id2=31575852#activate_doc=2&pos=3;98&pos2=8372;105 (Date of Application: 20.05.2021) [in Russian].

2. *Shaiikhadenov, R.N.* Aktual'nyie problemy dokazyvaniya v stady'y' dosudebnogo rassledovaniya. "Actual Problems of Proof at the Stage of Pre-trial Investigation". URL: <https://www.enu.kz/downloads/noyabr/shaiikhadenov-annotatsiya-rus.pdf> (Date of Application: 20.05.2021) [in Russian].

3. O nekotorykh voprosakh ocenky' dokazatel'stv po ugovnym delam: normatyvnoe postanovleniye Verkhovnogo Suda Respubly'ky' Kazaxstan ot 20 aprelya 2006 g. N 4. On some issues of assessing evidence in criminal cases: normative resolution of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan dated April 20, 2006 No 4. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P06000004S> (Date of Application: 27.05.2021) [in Russian].

4. *Rakhumzhanova, G.T.* (2020) Aktual'nye problemy dokazyvaniya v ugovnom sudoproizvodstve. "Actual Problems of Proof in Criminal Proceedings": thesis ... Cand. Sci. (Law). Koshy, 2020. 125 p. [in Russian].

5. On Measures to Radically Improve the System of Criminal and Criminal Procedure Legislation: Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan dated May 14, 2018 No PP-372. URL: <https://lex.uz/docs/3734183> (Date of Application: 27.05.2021) [in Russian].

6. Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan: the Law of the Republic of Uzbekistan dated September 22, 1994 No. 2013-XII, as amended. in acc. with the Law of the Republic of Uzbekistan dated March 04, 2019 No ЗРУ-526. URL: http://fmc.uz/legisl.php?id=k_ug_pr (Date of Application: 20.05.2021) [in Russian].

7. On Some Issues of the Application of the Norms of the Criminal Procedure Law on the Admissibility of Evidence: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan dated August 24, 2018 No 24. URL: <https://lex.uz/docs/3896598> (Date of Application: 20.05.2021) [in Russian].

8. The Criminal Procedure Code of the Kyrgyz Republic: enacted by the Law of the Kyrgyz Republic dated January 24. 2017 No 10 from January 1, 2019; according to comp. as of April 06,

© Ponomarenko Alla, 2021

2021. URL: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/111530> (Date of Application: 20.05.2021) [in Russian].

9. *Sydykova, Z.D.* Voprosy y'nformaty'zacy'y' ugovnogo sudopro'y'zvodstva Ky'rgy'zskoj Respubly'ky' v uslovy'yakh vnedreny'ya cy'frovykh texnologyyi. "Issues of Informatization of Criminal Proceedings in the Kyrgyz Republic in the Context of the Introduction of Digital Technologies". URL: <http://oaji.net/articles/2020/3996-1603311720.pdf> (Date of Application: 27.05.2021) [in Russian].

10. The Criminal Procedure Code of the Republic of Tajikistan: adopted on December 03, 2009. URL: http://continent-online.com/Document/?doc_id=30594304 (Date of Application: 27.05.2021) [in Russian].

11. Parfionov, A.A. (2014) Problemy nedopusty'mosty' dokazatel'stv. "Problems of Inadmissibility of Evidence". Achievements, problems and prospects for the development of criminal procedure legislation of the Republic of Tajikistan: materials of the international scientific and practical conference. Dushanbe: Irfon. 283 p. [in Russian].

12. The Criminal Procedure Code of Turkmenistan: adopted on April 18, 2009 as amended, and add. according to comp. on August 22, 2020. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31344376 (Date of Application: 27.05.2021) [in Russian].

UDC 343.14 (575)

Ponomarenko Alla,
Cand. Sci. (Law), senior researcher, Leading Researcher
of the State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-6271-4485

RECOGNITION OF EVIDENCE INADMISSIBLE IN THE CRIMINAL PROCEDURE: THE EXPERIENCE OF CENTRAL ASIAN COUNTRIES

A study of the criminal procedural legislation of the countries of Central Asia (Kazakhstan, Uzbekistan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Tajikistan) shows that in these countries the procedure for declaring evidence inadmissible has certain features that reflect the level of development of their legal system.

Common to the legislation of Ukraine and the Republic of Kazakhstan in the aspect of the institution of inadmissibility of evidence are the criteria for violation of the procedural form and constitutional rights and freedoms of the individual.

Unlike the Criminal Procedure Code of Ukraine, the Code of Criminal Procedure of the Republic of Kazakhstan provides for a solution to the issue of inadmissibility of evidence or their limited use in criminal proceedings at the stage of preliminary investigation.

In the criminal process of the Republic of Uzbekistan, as well as in the Republic of Kazakhstan, the decision on recognizing evidence as inadmissible and excluding it from the body of evidence is carried out by an official of the body carrying out the pre-investigation check, by the interrogator, the investigator, the prosecutor both at the stage of pre-trial investigation and by the court at the judicial stages of criminal process.

The Code of Criminal Procedure of the Kyrgyz Republic allows the use of scientific and technical means in the process of proving and recognizes them as admissible. The Kyrgyz legislator abandoned the institution of attesting witnesses in

favor of more modern technical means of recording investigative actions. A characteristic feature of the Kyrgyz criminal procedure legislation is that it regulates the procedure for excluding evidence.

A characteristic feature of the criminal procedural legislation of the Republic of Turkmenistan is that, unlike other post-Soviet countries, the court retains the right of the court to collect ex officio evidence, as well as to examine evidence collected during the preliminary investigation during the judicial investigation.

Keywords: inadmissible evidence, significant violations, trial, exclusion of evidence, petition of the parties.

Отримано 09.06.2021